

Έννοια και αξία της γλώσσας - Απαντήσεις

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Η αξία και η παγκόσμια προσφορά της ελληνικής Γλώσσας και Γραφής

A1. Σύμφωνα με τον δοκιμιογράφο η αξία της γλώσσας δεν έγκειται μόνο στην επικοινωνία των ανθρώπων, αλλά επιδεικνύεται μέσω της δυνατότητας που παρέχει να επιτρέπει την έκφραση συναισθημάτων των ανθρώπων με άλλους αλλά και προς τον ίδιο τους τον εαυτό. Συνάμα, με τη γλώσσα αποκρυσταλλώνεται ο πολιτισμός ενός έθνους, η ιστορική του πορεία και δημιουργείται ο γραπτός και προφορικός λόγος. Τέλος, επιτυγχάνεται η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της γνώσης.

A2. Η γλώσσα, κατά πολλούς, αποτελεί ένα σημαντικό μέσο, για να μπορέσουμε να εξωτερικεύσουμε σε άλλους ανθρώπους όσα εσωτερικά βιώνουμε και νιώθουμε. Συγκεκριμένα, αποτυπώνει τον βαθύ δεσμό μεταξύ λόγου και ψυχής. Η γλώσσα λειτουργεί ως γέφυρα, ως συνδετικός κρίκος που συνδέει τις σκέψεις και τα συναισθήματά μας με τον εξωτερικό κόσμο, διευκολύνοντας την έκφραση των συναισθημάτων μας και την κατανόηση από τους άλλους. Επιπλέον, η δυναμική της γλώσσας αποκαλύπτει την πολυπλοκότητα του εσωτερικού μας κόσμου, καθιστώντας τη γλώσσα ισχυρό μέσο εκφραστικότητας και επικοινωνίας.

B1.

επιτυγχάνεται = κατορθώνεται

συνεννόηση = επικοινωνία

αντανακλάται = καθρεπτίζεται

εκφράζονται = κοινωνούνται

B2. Η «κοινωνική συμβίωση» αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν μαζί και αποτελεί τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν και συνυπάρχουν στην κοινωνία. Η «πνευματική κατάκτηση» αφορά την ανάπτυξη ή την απόκτηση γνώσεων, ιδεών και πνευματικών ικανοτήτων. Αφορά την πνευματική εξέλιξη του ατόμου. Το «να σαρκωθεί φραστικά» σημαίνει να δοθεί σάρκα και ουσία σε λόγια ή έννοιες, ώστε να γίνουν πιο κατανοητά ή εμφανή σε κάποιον.

G1. Ο συγγραφέας επιλέγει να οργανώσει την πρώτη παράγραφο του κειμένου με ορισμό. Αυτό γίνεται φανερό στο σημείο: «Η γλώσσα, ο γλωσσικός κώδικας είναι ένα σύστημα συμβόλων, μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η συνεννόηση των ανθρώπων».

- Οριστέα έννοια: Η γλώσσα, ο γλωσσικός κώδικας
- Γένος: ένα σύστημα συμβόλων

Έξυπνα και Εύκολα!

- Ειδοποιός διαφορά: μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η συνεννόηση των ανθρώπων.

Πρόθεση του συγγραφέα είναι να προσδιορίσει το ακριβές περιεχόμενο του όρου «γλώσσα». Ειδικότερα, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τον ορισμό στον πρόλογο ως αφετηρία γενικότερων προβληματισμών και για να διασαφηνίσει την έννοια που πρόκειται να πραγματευτεί στο κύριο μέρος του κειμένου, καθιστώντας την σαφή στο ευρύ αναγνωστικό κοινό.

Γ2. Η προτελευταία παράγραφος περιγράφει τη σημασία της εξωτερίκευσης των σκέψεων και συναισθημάτων μας μέσω της γλώσσας, επισημαίνοντας ότι η έκφραση φράσεων με λέξεις είναι αναγκαία για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε και να επεξεργαστούμε την εσωτερική μας κατάσταση. Η τελευταία παράγραφος εστιάζει στη διαδικασία μετατροπής των λέξεων που ακούμε ή διαβάζουμε σε σκέψεις και αισθήματα μέσα μας. Υπογραμμίζει ότι ακόμα και αν αντιδρούμε θεληματικά στις λέξεις, η επίδρασή τους στη σκέψη και τα συναισθήματά μας είναι αναπόφευκτη, καθώς μας μεταδίδουν το περιεχόμενό τους. Οι δύο παράγραφοι συνδέονται αντιθετικά μεταξύ τους, προτείνοντας και προσθέτοντας μια εναλλακτική θέση.

Δ1. Με τη χρήση του γ' ρηματικού προσώπου («Η ελληνική γλώσσα αλλά και οποιαδήποτε άλλη γλώσσα είναι η ταυτότητα κάθε λαού. Από τη γλώσσα κάθε χώρας μπορεί κάποιος να καταλάβει τον πολιτισμό, τις παραδόσεις της και την ιστορία της») ο συγγραφέας μας πληροφορεί αντικειμενικά, αμερόληπτα, ουδέτερα και σοβαρά για την πολιτισμική αξία της γλώσσας και πως αποτελεί δείκτη της ταυτότητας ενός λαού. Επίσης, με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου («Επιπλέον, η γλώσσα είναι η εξωτερίκευση του εσωτερικού μας κόσμου και των συναισθημάτων μας. Η γλώσσα φανερώνει την ανατροφή που μας έχουν δώσει οι γονείς μας καθώς και τον τρόπο σκέψης μας») ο συγγραφέας με οικείο και ζωντανό τρόπο μας καθιστά συμμετόχους σε ένα κοινό για όλους βίωμα σχετικά με τη σημασία της γλώσσας και της πολιτιστικής της κληρονομιάς.

Δ2. Με τη χρήση του β' πληθυντικού (Φανταστείτε να μην ήταν η ομιλία, ο βασικότερος τρόπος επικοινωνίας αλλά και οι κινήσεις) ο συγγραφέας δημιουργεί ένα αίσθημα διαλόγου και προφορικότητας με τους αναγνώστες και αναδεικνύει με ζωντανό, παραστατικό και άμεσο τρόπο την αξία της λεκτικής-γλωσσικής επικοινωνίας. Επίσης, ο λόγος με την προστακτική β' πληθυντικού γίνεται προτρεπτικός και συμβουλευτικός.

Δ3. Πρόθεση του συγγραφέα με τη χρήση του ερωτήματος (Πώς θα εκφράζαμε τα προβλήματά μας, τη χαρά μας, τη θλίψη μας, την αγάπη μας, το παράπονό μας, τις

Έξυπνα και Εύκολα!

ευχές μας και τόσα άλλα χωρίς αυτήν;) είναι να προβληματίσει και να δημιουργήσει την απορία στους δέκτες σχετικά με την αξία και την πολυσήμαντη διάσταση της γλωσσικής επικοινωνίας. Ο λόγος αποκτά διαλογικό χαρακτήρα και προφορικότητα. Το ύφος καθίσταται ζωντανό, άμεσο, παραστατικό. Κεντρίζεται το ενδιαφέρον του δέκτη και φορτίζεται συναισθηματικά.

Δ4. Ο συγγραφέας αναδεικνύει τη θέση του στην τέταρτη παράγραφο με βεβαιότητα. Προκειμένου να πετύχει τον σκοπό του κάνει χρήση δύο γλωσσικών επιλογών. Αξιοποιεί φράσεις που δηλώνουν βεβαιότητα: «Με καμία άλλη πνευματική κατάκτηση», «θα ήταν αδύνατο να υπάρξει», με τις οποίες αναδεικνύεται ο ξεχωριστός ρόλος της γλώσσας στη δημιουργία του ανθρώπινου πολιτισμού. Επίσης, αξιοποιεί α' πληθυντικό σε οριστική έγκλιση «συλλαμβάνουμε και ανακοινώνουμε τις σκέψεις, τις επιθυμίες, ή συνειδητοποιούμε και εκφράζουμε τα αισθήματα και τις διαθέσεις μας, προς τους συνανθρώπους μας αλλά και προς τον ίδιο τον εαυτό μας», με το οποίο δηλώνεται η καθολική ισχύς και η συλλογική αξία της γλωσσικής επικοινωνίας σε επίπεδο πραγματικότητας. Θεωρούμε δικαίως εκ μέρους του συγγραφέα πως όλα τα ομιλούντα υποκείμενα με αυτή τη δυνατότητα επιτυγχάνουμε την εξωτερίκευση σκέψεων, επιθυμιών και συγκινήσεων.

B. Λογοτεχνικό κείμενο

Οδυσσεάς Ελύτης, «Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική»

A1. Ο Ελύτης εξυμνεί την ελληνική γλώσσα ως κρίσιμο στοιχείο της πολιτισμικής ταυτότητας και της ιστορίας. Αναδεικνύει τη γλώσσα ως μέσο που μεταφέρει μύθους, παραδόσεις και συναισθήματα του ελληνικού λαού μέσα από εικόνες και συμβολισμούς της ελληνικής παράδοσης. Με τη χρήση γλωσσικών στοιχείων και μυθολογικών αναφορών, αναδεικνύει τη μαγεία και τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας ως καταγωγή μνημείων πολιτισμού και καλλιτεχνίας. Μέσα από τις εικόνες του ποιήματος, ο Ελύτης αποδίδει σεβασμό και λατρεία στη γλώσσα ως διαχρονικό και ανεκτίμητο μέσο έκφρασης και προβολής του ελληνικού πνεύματος.

B1. Με την επανάληψη τονίζεται εμφατικά και παραστατικά η σημασία που έχει για το ποιητικό υποκείμενο η συνέχεια και εξύμνηση της μητρικής του γλώσσας. Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται ένα αίσθημα έμφασης και σεβασμού προς την γλώσσα ως βασικό στοιχείο της ταυτότητας και της ύπαρξής του.

B2. Ο ρόλος του α' ενικού ρηματικού προσώπου στο ποίημα είναι να δώσει έμφαση στην προσωπική εμπειρία του ποιητή και εξομολογητικό χαρακτήρα. Δύο παραδείγματα είναι:

Έξυπνα και Εύκολα!

1. «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου»: Εδώ, η χρήση του α' ενικού ρηματικού προσώπου ενισχύει τον προσωπικό δεσμό του ποιητή με τη ελληνική γλώσσα, η οποία φέρει στοιχεία από την αρχαιότητα.
2. «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!»: Η επανάληψη του α' ενικού ρηματικού προσώπου, σε συνδυασμό με τη φράση «τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι» εκφράζει την προσωπική σχέση και την εσωτερική σύνδεση του ποιητή με την ελληνική θρησκευτική παράδοση που εκφράζεται μέσω της ελληνικής γλώσσας.

B3. Στο ποίημα, υπάρχουν πολλές εικόνες που αναδεικνύουν τη σχέση του ποιητή με τη γλώσσα και την ελληνική παράδοση. Τρεις από αυτές είναι:

- «Σπάρτοι και πέρκες, ανεμόδαρτα ρήματα, ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια...»: Η εικόνα των σπάρων και των περκών συμβολίζει τη γλώσσα ως ένα πλούσιο και πολυδιάστατο μέσο έκφρασης. Τα ανεμόδαρτα ρήματα και τα πράσινα ρεύματα δημιουργούν μια εικόνα κίνησης, ζωντάνιας και φυσικής ομορφιάς που αντιπροσωπεύει τη δύναμη της γλώσσας.
- «Όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη...»: Η αντιθετική εικόνα των όστρακων ρόδινων και των μαύρων ρίγων αντανακλά την ποικιλία και την αντίφαση που αντιμετωπίζουμε στη γλώσσα, από την ομορφιά έως τη σκοτεινή πλευρά της.
- «Λυγαριά και σχίνο, σπάρτο και πιπερόριζα...»: Η εικόνα αυτή απεικονίζει φυτά και βότανα που συμβολίζουν την ελληνική φύση και τον πλούτο του ελληνικού τοπίου. Με αυτές τις εικόνες, ο ποιητής συνδέει τη γλώσσα με τη γη και τη φύση, υπογραμμίζοντας τη στενή σχέση τους.

Με τις εικόνες ο ποιητικός λόγος ζωντανεύει, αισθητοποιούνται τα μηνύματα του ποιητή και ο λόγος καθίσταται παραστατικός, κινητοποιώντας τη φαντασία του δέκτη και προκαλώντας αισθητική απόλαυση. Με τον τρόπο αυτό, ο αναγνώστης φορτίζεται συναισθηματικά.

B4. Το σχήμα λόγου της αντίθεσης χρησιμοποιείται στο ποίημα για να αναδείξει την αντίθεση μεταξύ της ένδειας του ελληνικού τοπίου και του πλούτου της ελληνικής γλώσσας. Η αντίθεση αυτή ενισχύει τον συμβολισμό που βρίσκεται στο ποίημα, δίνοντας έμφαση στην ιδιαιτερότητα και την αξία της γλώσσας σε σύγκριση με το περιβάλλον της. Μέσω της αντίθεσης, αναδεικνύεται η σπουδαιότητα και η μοναδικότητα της γλώσσας ως μέσου έκφρασης και μετάδοσης της πολιτισμικής κληρονομιάς και της πνευματικής ανάπτυξης του λαού. Αυτή η αντίθεση δημιουργεί έναν συναισθηματικό αλλά και δυναμικό συμβολισμό, αναδεικνύοντας την ισχύ και την ομορφιά που βρίσκεται εντός της γλώσσας ανεξάρτητα από τις συνθήκες του περιβάλλοντος. Με αυτόν τον τρόπο, ο ποιητής ενισχύει την έννοια του

Έξυπνα και Εύκολα!

κληρονομούμενου πλούτου της γλώσσας και της λογοτεχνικής παράδοσης σε αντίθεση με τη φτώχεια του τοπίου.

Γ1. Σύμφωνα με το ποίημα, η ελληνική γλώσσα αποτελεί βασικό στοιχείο για τη συνέχεια του Ελληνισμού μέσα στον χρόνο. Η επανάληψη του στίχου «μονάχη έγνοια η γλώσσα μου» εξυπηρετεί τόσο την έμφαση στην κεντρική ιδέα του ποιήματος, όσο και τον χωρισμό σε ενότητες. Επαναλαμβάνεται τρεις φορές, με διαφορετική κάθε φορά κατάληξη, συνδέει μεταξύ τους και εισάγει τις τρεις καθοριστικές περιόδους της ζωής του έθνους, οι οποίες διαμόρφωσαν την ελληνική φυσιογνωμία. Με την πρώτη επανάληψη «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου» δηλώνεται η αρχαία κληρονομιά μαζί με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Με τη δεύτερη «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα-πρώτα Δόξα σοι» δηλώνεται η βυζαντινή πνευματική κληρονομιά μαζί με τη βυζαντινή γλώσσα. Τέλος, με την επανάληψη «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα λόγια του Ύμνου» δηλώνεται ο αγώνας για ελευθερία και η νεοελληνική παράδοση, μαζί και η είσοδος στη νεότερη περίοδο της γλώσσας, δηλαδή η νεοελληνική γλώσσα. Άρα, οι τρεις στίχοι δηλώνουν τις τρεις φάσεις της εξελικτικής πορείας της ελληνικής γλώσσας (αρχαία, βυζαντινή, νεότερη) και αποδεικνύουν ότι η γλώσσα αποτελεί αγαθό που φέρει στοιχεία πολιτισμού.

Για το δεύτερο σκέλος της απάντησης, οι μαθητές θα απαντήσουν βιωματικά. Κάθε απάντηση γίνεται δεκτή, αρκεί να πληροί τα χαρακτηριστικά του βιωματικού λόγου προσωπικής τοποθέτησης.